Hukkuiko ihminen sotesoppaan?

Johanna Tuukkanen
LL, anestesiologian erikoislääkäri, hallinnon pätevyys. Ylilääkäri, Keski-Suomen keskussairaala, päivystys SELYn valtuuskunnan jäsen

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistus, tuttavallisemmin sote, on surullinen esimerkki siitä, kuinka alun perin hyvää tarkoittavasta asiasta on kehkeytynyt uskomaton soppa. Varsinainen asia, perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalihuollon nykyistä toimivampi yhteistyö, on siirtynyt ulkokehälle. Nyt taistellaan kuntien roolista, maakuntien olemassaolosta ja tietenkin vallan sekä vastuun uusjaosta.

Jokaisella poliittisella ja ideologisella ryhmittymällä on asiassa oma näkemyksensä. Useimmat niistä eivät perustu olemassa olevan järjestelmän tuntemiseen eivätkä tutkittuun tietoon vaan puhtaasti tunteisiin. Asiantuntijat on sivuutettu, tai heistä kuunnellaan vain sopiviksi arvioituja. Sairaanhoitopiirit pönkittävät asemaansa monumentaalisilla uudisrakennuksilla. Ensimmäiset tulevien itsehallintoalueiden organisaatiokaaviot on piirretty ja laatikoihin sommitellaan jo nimiä. Samalla työterveyshuollosta on tehty eriarvoistuneen perusterveydenhuollon syntipukki. Mutta minne on unohtunut asian ydin, palveluja tarvitseva ja käyttävä ihminen?

Kun Suomen terveydenhuoltojärjestelmää vertaa muiden maiden järjestelmiin, törmää nopeasti asiaan, joka erottaa meidät muista. Perusterveydenhuoltomme on järjestetty niin ainutlaatuisella tavalla, että kansalainen joutuu odottamaan kiireettömään hoitoon pääsyä pahimmillaan viikkokausia. Tässä piilee nykyjärjestelmämme suurin heikkous. Viikkoja kestävän odotuksen aikana moni vaiva muuttuu päivystykselliseksi. Isot yhteispäivystykset täyttyvät potilaista, joiden vaiva tulisi hoidettua paljon paremmin tutun lääkärin vastaanotolla. Ruuhkat taas vaarantavat kriittisesti sairaiden potilaiden hoidon.

Kaikki ei ole meillä kuitenkaan huonosti. Terveydenhuoltomme kestää kansainvälisen laatuvertailun ja kokonaiskustannukset ovat moniin muihin maihin verrattuna edulliset. Vakavasti sairaat potilaat hoidetaan taustasta riippumatta samalla tavoin. Epätasa-arvon ydin piilee hoitoon pääsyn vaikeudessa erityisesti perusterveydenhuoltoon mutta osittain myös erikoissairaanhoitoon. Työterveyshuollon laajentuminen ei ole syy vaan seuraus. On ymmärrettävää, että monet työnantajat haluavat omalla kustannuksellaan tarjota työntekijöilleen lakisääteistä laajemmat terveydenhuoltopalvelut. Lyhyemmät hoitoketjut mahdollistavat merkittävät säästöt työkyvyttömyyden aiheuttamissa kuluissa, kun sairauslomapäiviä ei tarvitse käyttää jonottamiseen.

Terveyskeskuksissa käytetään suunnattomasti aikaa torjuntataisteluun. ”Seurataan vielä, ottakaa uudelleen yhteyttä, mikäli tilanne pahenee.” ”Kaikki puhelinlinjamme ovat nyt varattuja. Meillä on otettu käyttöön takaisinsoittopalvelu, otamme yhteyttä myöhemmin.” Entä jos potilaan yhteydenoton syytä ei kyseenalaistettaisi, vaan kaikille tarjottaisiin aika hoitajan, lääkärin tai muun asiantuntijan vastaanotolle? Muissa Euroopan maissa perusterveydenhuollon palvelujen käyttöä ei pyritä rajoittamaan. Lääkärin tai hoitajan vastaanotolle pääsee aina joko samana tai viimeistään seuraavana päivänä. Silloin ei tarvita suuria yhteispäivystyksiä, joissa suurin osa potilaiden vaivoista on yleislääkärin hoidettavissa. Sairaalapäivystyksissä voidaan keskittyä erikoissairaanhoidon tutkimuksia edellyttävien päivystyspotilaiden hoitoon.

Näin radikaali muutos edellyttäisi koko nykyisen perusterveydenhuollon järjestelmän ja sille asetettujen velvoitteiden uudelleen arviointia. Mutta haluammeko oikeastaan muutosta?

Uskomme 1970-luvulla luotuihin järjestelmiin taitaa olla horjumaton. Emme edes halua tietää, että kaikki muut ovat päätyneet toisenlaisiin ratkaisuihin. Rohkean, ennakkoluulottoman uudistamisen ja nykyrakenteiden purkamisen asemesta olemme luomassa uusia, entistä huomattavasti suurempia organisaatioita monimutkaisine hallintorakenteineen. Haluaisin uskoa, että uusilla itsehallintoalueilla perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon odotusajat jäävät historiaan ja terveydenhuollon ja sosiaalityön yhteistyö on saumatonta ja joustavaa. Ammattilaiset voivat keskittyä koulutuksensa mukaiseen perustehtävään hyvin toimivien tietojärjestelmien tukemana.

Olen pahoillani, mutta uskoni horjuu. En ole vielä nähnyt järjestelmää, joka hoitaa ihmistä. En myöskään parantavia seiniä. Kaikki perustuu lopulta ihmisen toimintaan, henkilökohtaiseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön.